



**398/09/CS
WP 160**

**Stanovisko č. 2/2009 k ochraně osobních údajů dětí
(Obecné pokyny a zvláštní případ škol)**

Přijaté dne 11. února 2009

Tato pracovní skupina byla zřízena podle článku 29 směrnice 95/46/ES. Je nezávislým evropským poradním orgánem pro ochranu údajů a soukromí. Její úkoly jsou popsány v článku 30 směrnice 95/46/ES a článku 15 směrnice 2002/58/ES.

Sekretariát poskytuje Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost, ředitelství C (Občanská spravedlnost, práva a občanství), B-1049 Brusel, Belgie, kancelář č. LX-46 01/06.

Adresa internetových stránek: http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/index_en.htm

Ochrana osobních údajů dětí

(Obecné pokyny a zvláštní případ škol)

I. Úvod

1. Rámec

Toto stanovisko se týká ochrany údajů o dětech. Je zaměřeno v první řadě na osoby nakládající s osobními údaji dětí. V rámci škol to bude zahrnovat zejména učitele a školské orgány. Je zaměřeno rovněž na vnitrostátní orgány dohledu na ochranu údajů, které odpovídají za sledování zpracovávání těchto údajů.

Tento dokument je nutno posuzovat v kontextu obecné iniciativy Evropské komise popsané v jejím sdělení „Směrem ke strategii EU o právech dítěte“. Tento dokument přispívá k tomuto obecnému cíli a zároveň usiluje o posílení základního práva dětí na ochranu osobních údajů.

Toto téma není zcela nové pro pracovní skupinu zřízenou podle článku 29, jelikož ta již přijala řadu stanovisek souvisejících s touto záležitostí. Její stanoviska ke kodexu chování FEDMA (Federace evropského přímého marketingu) (stanovisko č. 3/2003), ke geolokalizaci (stanovisko č. 5/2005) a k vizům a biometrickým údajům (stanovisko č. 3/2007) zahrnují určité zásady či doporučení týkající se ochrany osobních údajů dětí.

Cílem tohoto dokumentu je konsolidovat tuto záležitost strukturovaným způsobem, stanovit platné základní zásady (část II) a doložit je odkazem na školní údaje (část III).

Oblast školních údajů byla zvolena proto, že škola je jednou z nejdůležitějších oblastí života dětí a zahrnuje významnou část jejich každodenních činností.

Význam této oblasti je zapříčiněn rovněž citlivou povahou velké části údajů zpracovávaných ve vzdělávacích institucích.

2. Účel a oblast působnosti

Účelem tohoto dokumentu je analyzovat obecné zásady, které jsou důležité pro ochranu údajů týkajících se dětí, a objasnit jejich význam ve zvláštní kritické oblasti, a to oblasti školních údajů.

Tento dokument má zároveň určit záležitosti, jež jsou důležité pro ochranu údajů týkajících se dětí obecně, a poskytnout vodítko pro osoby, které v této oblasti pracují.

Podle kritérií obsažených v nejdůležitějších mezinárodních nástrojích je dítětem každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve¹.

Dítě je lidskou bytostí v plném smyslu slova. Z tohoto důvodu musí dítě požívat veškerá osobní práva, včetně práva na ochranu svých osobních údajů. Dítě se však nachází ve zvláštní situaci, na niž je nutno pohlížet ze dvou hledisek: statického a dynamického.

Ze statického hlediska je dítě osobou, která dosud nedosáhla fyzické a psychické zralosti. Z dynamického hlediska se dítě fyzicky a duševně rozvíjí, aby se stalo dospělým. Práva dítěte a výkon těchto práv (včetně práva na ochranu osobních údajů) je nutno vyjádřit způsobem, který uznává obě tato hlediska.

Toto stanovisko vychází z přesvědčení, že rozhodujícími nástroji při ochraně údajů týkajících se dětí jsou vzdělávání a odpovědnost. Zabývá se hlavními zásadami, které jsou pro tuto záležitost důležité. Většina z nich souvisí s právy dítěte, budou však zkoumány v souvislosti s ochranou údajů.

Všechny tyto zásady jsou obsaženy v platných základních mezinárodních nástrojích. Některé z těchto nástrojů souvisí s obecnými lidskými právy, obsahují však rovněž zvláštní pravidla pro děti. Nejdůležitějšími nástroji jsou:

- Všeobecná deklarace lidských práv, 10.12.1948, článek 25, čl. 26 odst. 3
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 4.11.1950, článek 8
- Listina základních práv EU, 7.12.2000, článek 24².

Ostatní nástroje, které přímo souvisí s právy dítěte:

- Ženevská deklarace práv dítěte, 1923
- Úmluva OSN o právech dítěte, 20.11.1989
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Rada Evropy, č. 160, 25.1.1996³
- usnesení Evropského parlamentu „Směrem ke strategii EU o právech dítěte“, 16.1.2008.

Samozřejmě je nutno vzít v úvahu obecné hledisko ochrany osobních údajů, jak je zakotveno ve směrnici o ochraně údajů (směrnice 95/46/ES, 24.10.1995 a směrnice 2002/58/ES, 12.7.2002) a částečně v jiných nástrojích⁴.

¹ – **Konkrétně článek 1 Úmluvy OSN o právech dítěte, 20.11.1989**

² – A rovněž:

- Helsinská deklarace, červen 1964, Pr. I-11
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 16.12.1966, čl. 10 odst. 3
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 16.12.1966, články 16, 24
- opční protokol ze dne 16.12.1966.

³ – A rovněž:

- Deklarace OSN o právech dítěte, 20.11.1959
- doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy o různých aspektech ochrany dětí (č. 1071, 1074, 1121, 1286, 1551).
- doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o účasti dětí na rodinném životě R (98) 8 a o ochraně zdravotních údajů, R (97) 5
- Úmluva o styku s dětmi, Rada Evropy, č. 192, 15.5.2003.

II. Základní zásady

A – Obecně

1. Zájem dítěte

Hlavní právní zásadou je zásada zájmu dítěte⁵.

Tato zásada je odůvodněna tím, že osoba, která dosud nedosáhla fyzické a psychické zralosti, potřebuje větší ochranu než ostatní. Jejím cílem je zlepšit podmínky pro dítě a posílit právo dítěte na rozvoj osobnosti. Tuto zásadu musí respektovat všechny subjekty, veřejné nebo soukromé, které vydávají rozhodnutí týkající se dětí. Vztahuje se rovněž na rodiče a jiné právní zástupce dětí, buď v případě střetu jejich zájmů, nebo při zastupování dítěte. Zástupci dítěte by měli dodržovat tuto zásadu, existuje-li však střet mezi zájmy dětí a jejich právních zástupců, musí rozhodnout soudy nebo popřípadě orgány pro ochranu údajů.

2. Ochrana a péče nezbytná pro blaho dětí

Zásada zájmu dítěte vyžaduje náležité posouzení postavení dítěte. To zahrnuje uznání dvou věcí. Za prvé, dítě je kvůli své nezralosti zranitelné a to je nutno vynahradit přiměřenou ochranou a péčí. Za druhé, právo dítěte na rozvoj je možno náležitě uplatňovat pouze s pomocí nebo ochranou jiných subjektů a/nebo osob⁶.

Tato ochrana připadá rodině, společnosti a státu.

Je nutno připustit, že k dosažení náležité úrovně péče o děti je někdy nezbytné, aby jejich osobní údaje byly zpracovávány rozsáhle a několika stranami. Tak tomu bude zejména v oblasti sociální péče: vzdělávání, sociální zabezpečení, zdraví atd. To však není neslučitelné s přiměřenou a posílenou ochranou údajů v těchto sociálních odvětvích, avšak v případě sdílení údajů o dětech je nutno vynakládat náležitou péči. Toto sdílení může zastřít zásadu konečného účelu (omezení účelu) a vést k nebezpečí vytváření profilů bez zohlednění zásady proporcionality.

3. Právo na soukromí

Jako lidská bytost má dítě právo na soukromí.

⁴ – Pokyny OECD, 23.9.1980

– Úmluva Rady Evropy č. 108, 28.1.1981 a dodatečný protokol ze dne 8.11.2001

– Pokyny OSN, 14.12.1990.

⁵ Zakotveno v Úmluvě OSN o právech dítěte (článek 3) a poté znovu potvrzeno Úmluvou Rady Evropy č. 192 (článek 6) a Listinou základních práv EU (čl. 24 odst. 2).

⁶ Právo na ochranu je natolik zásadní, že je uvedeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv (článek 25) a bylo potvrzeno Mezinárodním paktem o občanských a politických právech (článek 24), Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech (čl. 10 odst. 3) a nedávno Listinou základních práv EU (článek 24).

Článek 16 Úmluvy OSN o právech dítěte stanoví, že žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do jeho soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence, ani nezákonným útokům na jeho čest a pověst⁷.

Toto právo musí respektovat všichni, i právní zástupci dítěte.

4. Zastoupení

Děti k výkonu většiny svých práv potřebují právní zastoupení. To však neznamená, že status právního zástupce má absolutní nebo bezpodmínečnou přednost před statutem dítěte, jelikož zájem dítěte může dětem někdy svěřovat práva týkající se ochrany údajů, která mohou převažovat nad přáním rodičů nebo jiných právních zástupců. Nutnost právního zastoupení rovněž neznamená, že by děti neměly být od určitého věku konzultovány v záležitostech, jež se jich týkají.

Pokud zpracovávání údajů týkajících se dítěte začalo se souhlasem jeho právního zástupce, může dotyčné dítě po dosažení plnoletosti tento souhlas odvolat. Pokud si však přeje, aby zpracovávání pokračovalo i nadále, zdá se, že subjekt údajů musí udělit výslovný souhlas, je-li nezbytný.

Pokud například právní zástupce udělil výslovný souhlas se zařazením svého dítěte (subjektu údajů) do klinické zkoušky, pak po dosažení právní způsobilosti musí správce zajistit, aby měl nadále platný základ pro zpracovávání osobních údajů subjektu údajů. Musí zejména zvážit získání výslovného souhlasu samotného subjektu údajů s dalším pokračováním zkoušky, jelikož jsou zpracovávány citlivé údaje.

S ohledem na tuto záležitost je nutno mít na paměti, že práva na ochranu údajů náleží dítěti, nikoli jeho právním zástupcům, kteří je pouze vykonávají.

5. Protichůdné zájmy: soukromí a zájem dítěte

Zásada zájmu dítěte může mít dvojí úlohu. Tato zásada zjevně vyžaduje, aby bylo co nejlépe chráněno soukromí dětí, a to pokud možno realizací práv nezletilé osoby na ochranu údajů. Mohou však nastat případy, kdy se zájem dítěte a jeho právo na soukromí jeví jako protichůdné. V těchto případech musí právo na ochranu údajů případně ustoupit zásadě zájmu dítěte.

Tak tomu je zejména v případě zdravotních údajů, kdy orgán péče o mládež může například požadovat příslušné informace v případech zanedbávání nebo zneužívání dítěte. Stejně tak může učitel poskytnout osobní údaje dítěte sociálnímu pracovníkovi v zájmu ochrany dítěte, a to z fyzického nebo psychického hlediska.

V krajních případech se zásada zájmu dítěte může dostat do konfliktu rovněž s požadavkem na souhlas právních zástupců. I zde je nutno upřednostnit zájem dítěte, je-li například ohrožena duševní nebo fyzická nedotknutelnost dítěte.

⁷ Toto právo je potvrzením obecného práva na soukromí zakotveného v článku 12 Všeobecné deklarace práv, článku 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

6. Přizpůsobení stupni vyspělosti dítěte

Jelikož dítě je osobou, která se dosud rozvíjí, musí se výkon jeho práv (včetně práv souvisejících s ochranou údajů) přizpůsobit úrovni jeho fyzického a duševního rozvoje. Děti se nejenže nacházejí v procesu rozvoje, nýbrž mají na tento rozvoj právo⁸. Způsob, jak je tento proces řízen v právním systému, se v jednotlivých státech liší, avšak v každé společnosti je nutno s dětmi zacházet podle úrovně jejich vyspělosti⁹.

Co se týká souhlasu, řešení se může vyvíjet od pouhé konzultace s dítětem k současnému souhlasu dítěte i právního zástupce, a nakonec k výhradnímu souhlasu dítěte, je-li již dostatečně vyspělé.

7. Právo na účast

Děti jsou postupně schopny přispívat k rozhodnutím, která se jich týkají. Jak rostou, měly by se pravidelněji podílet na uplatňování svých práv, včetně práv souvisejících s ochranou údajů¹⁰.

První úrovní tohoto práva je právo dítěte, aby bylo konzultováno.

Tato povinnost konzultace spočívá v zohlednění vlastních názorů dítěte (nikoliv nutně podvolení se jeho názorům)¹¹.

Jakmile však děti dosáhnou přiměřené způsobilosti, jejich účast se může zvyšovat a posléze vést až ke společnému nebo nezávislému rozhodování.

Právo na účast se může týkat různých záležitostí, například geolokalizace, využívání snímků dětí apod.

B – Z hlediska ochrany údajů

1. Oblast působnosti stávajícího právního rámce pro ochranu údajů

Příslušné směrnice o ochraně údajů, tj. 95/46/ES a 2002/58/ES, nezmiňují výslovně práva nezletilých osob na soukromí. Tyto právní nástroje se vztahují na všechny fyzické osoby, neexistují však žádná zvláštní ustanovení týkající se záležitostí důležitých pro děti. To však neznamená, že děti nemají právo na soukromí a že nespádají do oblasti působnosti uvedených směrnic. Podle znění samotných směrnic se tyto vztahují na každou „fyzickou osobu“, zahrnují proto i děti.

⁸ Úmluva OSN o právech dítěte – články 7, 27, 29.

⁹ Některé právní systémy tuto obecnou zásadu zavádějí tak, že rozlišují období před 12. rokem věku, období mezi 12 a 16 lety a od 16 do 18 let.

¹⁰ Úmluva OSN o právech dítěte (článek 12), Listina základních práv EU (čl. 24 odst. 1), Úmluva o styku s dětmi (článek 6).

¹¹ Takovéto *kritérium* je jednoznačně uvedeno v doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o ochraně zdravotních údajů - doporučení č. R (97) 5 ze dne 13. února 1997, body 5.5 a 6.3.

Vzhledem k omezené osobní a věcné oblasti působnosti směrnice zůstává řada otázek, co se týká ochrany soukromí dětí na základě této směrnice. Důvodem je to, že většina ustanovení nepřihlíží přímo ke zvláštnostem života dětí. Objevují se problémy v souvislosti se stupněm individuální vyspělosti dítěte a rovněž požadavkem na zastoupení při právních úkonech.

Potřeby ochrany údajů týkajících se dětí musí vzít v úvahu dva důležité aspekty. Těmi je za prvé různá úroveň vyspělosti, která určuje, kdy mohou děti začít samy nakládat se svými údaji, a za druhé rozsah, nakolik mají zástupci právo zastupovat nezletilé osoby v případech, kdy by sdělení osobních údajů poškodilo zájem dítěte. Další text se bude zabývat otázkou, jak je možno co nejlépe uplatňovat stávající pravidla směrnice, aby byla zajištěna přiměřená a účinná ochrana soukromí dětí.

2. Zásady směrnice 95/46/ES

a) Kvalita údajů

Obecné zásady týkající se kvality údajů stanovené ve směrnici 95/46/ES musí být samozřejmě přiměřeně přizpůsobeny, pokud se vztahují na děti.

To znamená:

a.1) Korektnost

Povinnost zpracovávat osobní údaje v souladu se zásadou korektnosti (čl. 6 odst. 1 písm. a)) je nutno vykládat striktně, pokud se týká dítěte. Jelikož dítě není dosud zcela vyspělé, správci si musí být tohoto vědomi a jednat při zpracování jejich údajů v dobré víře.

a.2) Přiměřenost a podstatnost údajů

Zásada stanovená v čl. 6 odst. 1 písm. c) směrnice 95/46/ES umožňuje shromažďovat a zpracovávat pouze přiměřené a podstatné údaje nepřesahující míru s ohledem na daný účel.

Při uplatňování zásad uvedených v čl. 6 odst. 1 písm. c) musí správci věnovat zvláštní pozornost situaci dítěte a musí vždy respektovat zájem dítěte.

Podle čl. 6 odst. 1 písm. d) směrnice 95/46/ES „*musejí být údaje přesné, a je-li to nezbytné, i aktualizované; musí být přijata veškerá rozumná opatření, aby nepřesné nebo neúplné údaje s ohledem na účely, pro které byly shromažďovány nebo dále zpracovávány, byly vymazány nebo opraveny*“.

Vzhledem k neustálému rozvoji dětí musí správci údajů věnovat zvláštní pozornost povinnosti aktualizovat údaje.

a.3) Uchovávání údajů

V tomto ohledu je nutno mít na paměti „*droit à l'oubli*“, jež se vztahuje na všechny subjekty údajů, včetně zejména dětí. Je nutno odpovídajícím způsobem uplatňovat čl. 6 odst. 1 písm. e) směrnice.

Jelikož se děti rozvíjejí, údaje, které se jich týkají, se mění a mohou rychle zastarávat a nemusí být podstatné pro původní účel, pro nějž byly shromažďovány. Poté, co k tomu dojde, by údaje neměly být nadále uchovávány.

b) Oprávněnost

Směrnice 95/46/ES stanoví základní zásady ochrany údajů, jež musí členské státy dodržovat a uplatňovat. Co se týká práva dětí na soukromí, velký význam mají články 7 a 8, jelikož uvádějí kritéria pro oprávněné zpracování údajů.

Zpracování údajů je povoleno především tehdy, pokud dotyčná osoba nezpochybnitelně udělila souhlas. Význam slova „souhlas“ je objasněn v čl. 2 písm. h) směrnice.

Jinými slovy, souhlas musí být vědomý a svobodný. Souhlas však není povinný ve všech případech. Zpracování může být ve skutečnosti oprávněné rovněž v případě, jsou-li splněny ostatní právní požadavky podle čl. 7 písm. b)–f), zpracování může být například povoleno, je-li podepsána smlouva.

V případech, kdy právní zástupci poruší soukromí svých dětí prodejem či zveřejněním jejich údajů, vyvstává otázka, jak lze chránit právo na soukromí, pokud si děti samy nejsou vědomy porušení. Děti potřebují zákonného opatrovníka, avšak v případě, jako je tento, nemohou vykonávat svá práva. Pokud jsou děti dostatečně vyspělé, aby zjistily porušení svého práva na soukromí, měly by mít právo být vyslechnuty příslušnými orgány, včetně orgánů pro ochranu údajů.

Co se týká ostatních podmínek v článku 7 směrnice, které zajišťují oprávněné zpracování údajů, je nutno dodržovat rovněž zásadu zájmu dítěte a zásadu zastoupení. V určitém věku jsou děti podle zákona způsobilé přebírat smluvní závazky, například v oblasti zaměstnání. Tyto smlouvy však mohou být (pokud to vyžaduje zákon) platné pouze se souhlasem právních zástupců. Před uzavřením smlouvy nebo během jejího plnění může chtít druhá strana shromažďovat údaje o dítěti jako o zaměstnanci.

Právní zástupci usnadňují zpracování údajů udělením svého souhlasu. Rodiče nebo opatrovníci by měli rozhodovat podle zájmu dítěte. Musí vzít v úvahu způsoby, jak může sdělení údajů ohrozit soukromí jejich dítěte a jeho životně důležité zájmy, například neposkytnutí zdravotních údajů. Existují další oblasti, v nichž mohou děti rozhodovat nezávisle na svých právních zástupcích.

S ohledem na podmínku obsaženou v čl. 7 písm. e) je nutno podotknout, že zásadu zájmu dítěte lze rovněž považovat za veřejný zájem. Tak tomu může být v případě, kdy orgán péče o mládež potřebuje osobní údaje dítěte v zájmu péče o ně. Na tyto případy proto lze přímo uplatňovat ustanovení směrnice.

Vzniká však otázka, zda děti, které v určitých případech mohou provádět právní úkony bez souhlasu svých právních zástupců (mají-li částečná práva), mohou udělit rovněž platný souhlas se zpracováním svých údajů.

Podle platných místních předpisů k tomu může dojít v případě uzavření manželství, zaměstnání, církevních záležitostí atd. V ostatních případech může být souhlas dítěte platný pouze pod podmínkou, že právní zástupce nevznese vůči tomuto námitky. Je rovněž zřejmé, že je nutno vzít v úvahu úroveň fyzické a psychické vyspělosti dětí a že od určitého věku jsou děti schopny posuzovat záležitosti, které se jich týkají. To může být důležité v případech, kdy právní zástupce s dítětem nesouhlasí, dítě je však dostatečně vyspělé, aby rozhodlo ve svém zájmu, například s ohledem na záležitosti související se zdravím nebo sexuálním životem. Nesmí být opomíjeny případy, kdy zájem dítěte omezuje zásadu zastoupení, či má dokonce přednost před touto zásadou, a toto vyžaduje další uvážení.

Nejširší důvod oprávněnosti se týká oprávněných zájmů správce nebo třetí osoby (čl. 7 písm. f)) za podmínky, že nepřevyšují zájem nebo základní práva a svobody subjektu údajů. Při tomto zvažování je nutno věnovat zvláštní pozornost statusu dětí coby subjektu údajů a použít jako vodítko jejich zájem.

c) Bezpečnost údajů

Podle článku 17 směrnice 95/46/ES „členské státy stanoví, že správce musí přijmout vhodná technická a organizační opatření na ochranu osobních údajů proti náhodnému nebo nedovolenému zničení, náhodné ztrátě, úpravám, neoprávněnému sdělování nebo přístupu“, a je upřesněno, že:

„Tato opatření mají zajistit, s ohledem na stav techniky a na náklady jejich provedení, přiměřenou úroveň bezpečnosti odpovídající rizikům vyplývajícím ze zpracování údajů a z povahy údajů, které mají být chráněny.“

Zvláštní péči a pozornost vyžadují údaje týkající se dětí. Bezpečnostní opatření by měla být přizpůsobena podmínkám dětí. Je nutno zmínit, že si děti mohou být méně než dospělí vědomy rizik, která se jich mohou týkat.

d) Práva subjektů údajů

d.1) Právo být informován

Je třeba upozornit na skutečnost, že požadavek na udělení souhlasu podle směrnice jde ruku v ruce s povinností subjekty údajů přiměřeně informovat (články 10, 11, 14).

Pracovní skupina již měla možnost zabývat se požadavky na informování v řadě dokumentů; v úvahu je nutno vzít zejména stanovisko k harmonizovanějšímu poskytování informací (WP 100) a doporučení k některým minimálním požadavkům na on-line shromažďování osobních údajů v EU (WP 43), jelikož poskytují jednoznačné pokyny.

V souvislosti s informováním dětí nebo jejich právních zástupců je nutno klást zvláštní důraz na poskytování sdělení ve více rovinách, založených na používání jednoduchého, stručného a vzdělávacího jazyka, jenž je snadno srozumitelný. Kratší sdělení by mělo obsahovat základní informace, jež je nutno poskytnout při shromažďování osobních údajů buď přímo od subjektu údajů, nebo od třetí strany (články 10 a 11). To by mělo být doprovázeno podrobnějším sdělením, případně prostřednictvím hypertextového odkazu, v němž jsou poskytnuty všechny příslušné podrobnosti.

Informace musí být (vždy) poskytnuty právním zástupcům a po dosažení přiměřené způsobilosti rovněž dítěti.

Na vyvěšování informací on-line se vztahují zvláštní požadavky.

Jak pracovní skupina uvedla ve svém doporučení k on-line zpracování údajů, zásadní je, aby sdělení byla vyvěšena na správném místě a ve správný čas – tj. měla by být zobrazena přímo na obrazovce před shromážděním informací. To je jednak požadavkem podle směrnice a současně to je obzvláště důležité jako nástroj ke zvýšení informovanosti dětí o možných rizicích a nebezpečích vyplývajících z on-line činností. Je možno uvést, že v on-line prostředí je to na rozdíl od skutečného světa jediná možnost, jak děti informovat o těchto nebezpečích.

d.2) Právo na přístup

Právo na přístup obvykle uplatňuje právní zástupce dítěte, avšak vždy v zájmu dítěte. Podle stupně vyspělosti dítěte je může uplatňovat namísto něho či společně s ním. V některých případech může být dítě oprávněno vykonávat svá práva samo.

Co se týká osobních práv (například v oblasti zdraví), děti mohou dokonce své lékaře požádat, aby právním zástupcům nesdělili jejich zdravotní údaje.

Tak tomu může být v případě, pokud mladistvý poskytl lékaři nebo lince pomoci údaje o svém sexuálním životě a výslovně vyloučil možnost sdělení těchto informací právním zástupcům.

Může rovněž nastat situace, kdy dítě nedůvěřuje svým právním zástupcům a obrátí se na orgán péče o mládež například v případě, že užívá drogy nebo pomýšlí na sebevraždu.

Vzniká otázka, zda mohou mít právní zástupci přístup k takovýmto informacím a zda proti tomu může dítě vznést námitky. V zájmu posouzení, zda právo dítěte na soukromí převažuje nad právem právních zástupců na přístup, je nutno pečlivě uvážit zájmy všech zúčastněných stran. Při tomto zvažování má zvláštní význam zájem dítěte.

V případě přístupu ke zdravotním údajům může být pro posouzení možnosti přístupu ze strany právních zástupců důležité hodnocení lékaře.

Užitečné příklady poskytuje rovněž praxe v jednotlivých členských státech: například ve Spojeném království jsou mladiství starší 12 let oprávněni uplatňovat své právo na přístup sami.

V řadě zemí je právo právních zástupců na přístup k údajům o jejich nezletilých dcerách omezeno na případy potratu.

Kritériem pro podmínky přístupu nebude pouze věk dítěte, nýbrž rovněž to, zda byly dotyčné údaje poskytnuty rodiči nebo dítětem, což je rovněž známkou jeho stupně vyspělosti a nezávislosti.

d.3) Právo na opravu, výmaz nebo blokování údajů

Právo na přístup má význam a smysl samo o sobě.

Může však být rovněž způsobem, jenž umožňuje uplatnit právo na opravu, výmaz nebo blokování údajů s ohledem na informace, které nejsou správné a/nebo aktuální.

Co se týká výkonu těchto práv, je možno uvážit podobná hlediska, jak bylo popsáno výše s ohledem na právo na přístup.

d.4) Právo na námitku

V čl. 14 písm. a) se uvádí, že subjekt údajů má právo vznést námitku alespoň v případech uvedených v čl. 7 písm. e) a f) z vážných a legitimních důvodů. Tyto důvody mohou být obzvláště vážné, jestliže se týkají dětí. Je třeba rovněž připomenout, že subjekty údajů jsou každopádně oprávněny vznést námitku proti zpracování svých údajů pro účely přímého marketingu (čl. 14 písm. b)).

e) Oznámení

Závěrem je nutno odkázat na povinnost oznámit zpracovávání údajů, pokud to stanoví zákon.

III. Ve škole

V této části stanovisko doloží, jak lze výše připomenuté základní zásady specifikovat s ohledem na školní prostředí. Život dítěte se rozvíjí ve škole stejně jako v rodině, je proto samozřejmé, že v souvislosti se školním životem dětí vzniká řada otázek týkajících se ochrany údajů. Tyto otázky mají rozmanitou povahu a stejně tak vyvolávají různé problémy.

1. Spisy žáků a studentů

a) Informace

Otázky ochrany údajů týkajících se dětí (a někdy rovněž jejich rodin) mohou vzniknout v souvislosti se spisy žáků a studentů již při jejich zápisu na školu. Existují země, v nichž právní předpisy školským orgánům umožňují, aby požadovaly vyplnění

formulářů obsahujících osobní údaje za účelem vytvoření spisů žáků a studentů v počítačové podobě či jinak.

Na formulářích, jako jsou tyto, by subjekty údajů měly být informovány, že jejich osobní údaje budou shromažďovány a zpracovávány a za jakým účelem, kdo jsou správci údajů a jak lze uplatňovat práva na přístup a na opravu. Popřípadě musí být rovněž informovány, komu mohou být tyto údaje sděleny.

b) Omezení účelu a přiměřenost

Osobní údaje musí být do spisů žáků a studentů zahrnuty pouze v případě, je-li to nezbytné k legitimním účelům sledovaným školami, a nesmějí být použity způsobem neslučitelným s těmito účely (čl. 6 odst. 1 písm. b) směrnice).

Požadované údaje nesmí přesahovat míru s ohledem na účely, pro něž jsou shromažďovány: například údaje o vysokoškolských titulech rodičů, jejich povolání nebo pracovní situaci nejsou vždy nezbytné. Správci údajů musí vždy uvážit, zda je skutečně potřebují.

c) Zákaz diskriminace

Některé údaje obsažené v těchto formulářích mohou zapříčinit diskriminaci, například údaje týkající se rasy, imigračního statusu nebo určitého zdravotního postižení.

Tyto informace jsou obvykle shromažďovány s cílem zajistit, aby škola byla informována o žácích s kulturními (například jazykovými) nebo ekonomickými problémy a věnovala jim potřebnou pozornost.

Při zpracovávání těchto údajů musí být kritérii zásady zájmu dítěte a důsledného omezení účelu.

Zvlášť přísné hledisko je nutno uplatňovat s ohledem na evidenci náboženského vyznání žáků; to je přijatelné pouze v případě, je-li to odůvodněno povahou (církvní škola) a administrativními účely, a pouze v naprosto nezbytném rozsahu. Nelze vyvozovat zbytečné závěry ohledně náboženského vyznání žáků, jsou-li údaje potřebné pouze pro administrativní účely (např. v případě výuky náboženství k uvedení přednostňované stravy).

Zdrojem diskriminace mohou být rovněž informace o majetku a příjmech rodiny dítěte, mohou být však zpracovávány v zájmu dítěte, například pokud zástupci žádají o granty či o snížení školného.

Veškeré údaje, které mohou vést k diskriminaci, musí být chráněny vhodnými bezpečnostními opatřeními, jako je zpracovávání ve zvláštních souborech, kvalifikovanými a určenými osobami podléhajícími povinnosti zachování profesního tajemství, a jinými vhodnými opatřeními.

Souhlas se zpracováním veškerých údajů, které mohou zapříčinit diskriminaci, musí být jednoznačný a nezpochybnitelný.

d) Zásada konečného účelu

d.1) Sdělování údajů

Existují případy, kdy školské orgány poskytují jména a adresy svých žáků třetím osobám, velmi často pro účely marketingu.

K tomu dochází například tehdy, jsou-li údaje posílány bankám nebo pojišťovnám, které chtějí přilákat žáky jako své klienty, nebo jsou-li údaje o žácích sdělovány místním voleným zástupcům. To představuje porušení zásady konečného účelu, jelikož údaje určené pro potřeby školy jsou používány k neslučitelným účelům.

Podle čl. 6 odst. 1 písm. b) směrnice 95/46/ES nesmí být údaje týkající se dětí použity pro účely, jež jsou neslučitelné s účelem, jenž odůvodňuje jejich shromažďování.

Spornou záležitostí v tomto případě není to, že děti jsou adresáty marketingu; jedná se o problém ochrany spotřebitele. Problémem je předchozí sběr osobních údajů za účelem následného rozeslání marketingových sdělení subjektům údajů. Takovéto zpracování by mělo vždy podléhat předchozímu souhlasu zástupců (a dětí podle jejich vyspělosti).

Je-li marketing považován za legitimní a slučitelný, musí být takovéto zpracování provedeno vždy co nejméně rušivým způsobem.

Kromě výše uvedených podmínek by v případě, jsou-li údaje o rodičích a/nebo žácích požadovány třetí osobou pro účely marketingu, mělo jejich předání vždy podléhat předchozímu informování a souhlasu právních zástupců (a dětí podle jejich vyspělosti).

d.2) Přístup k údajům

Údaje obsažené ve spisu žáka nebo studenta musí podléhat přísné povinnosti zachování důvěrnosti v souladu s obecnou zásadou obsaženou v článku 16 směrnice 95/46/ES.

Zpracování údajů zvláštní povahy musí podléhat zvláštním bezpečnostním požadavkům.

Níže jsou uvedeny příklady takového druhu údajů:

- kárné řízení
- záznamy o případech násilí
- lékařské ošetření ve škole
- orientace školy
- zvláštní vzdělávání osob se zdravotním postižením
- sociální podpora pro sociálně slabé žáky.

Přístup k údajům musí mít právní zástupci žáků (a samotní žáci, pokud jsou již dostatečně vyspělí). Takovýto přístup musí být přísně regulovaný a omezený na školské orgány, školní inspektory, zdravotnické pracovníky, sociální pracovníky a donucovací orgány.

d.3) Školní výsledky

Jednotlivé země mají různé tradice, co se týká zveřejňování školních výsledků.

Existují země s dlouhou tradicí zveřejňování těchto výsledků.

Účelem tohoto systému je umožnit porovnání výsledků a usnadnit možné stížnosti nebo odvolání. Školy v těchto zemích musí důsledně dodržovat pravidla stanovená vnitrostátními právními předpisy a zveřejňovat pouze minimální osobní údaje, které jsou za tímto účelem nezbytné.

V zemích, v nichž školní výsledky podléhají pravidlu důvěrnosti údajů, mohou být školní výsledky sděleny právním zástupcům a žákům uplatňujícím právo na přístup.

Jejich zveřejňování podléhá souhlasu těchto zástupců (a rovněž žáků podle jejich způsobilosti).

Zvláštní problém se týká zveřejňování školních výsledků na internetu, což je pohodlný způsob jejich sdělení zúčastněným osobám. Rizika spojená s tímto způsobem sdělování vyžadují, aby byl přístup k údajům možný pouze se zvláštním zabezpečením. Toho může být dosaženo používáním bezpečných internetových stránek nebo osobních hesel přidělených právním zástupcům nebo jejich dětem, jsou-li již dostatečně vyspělé.

Formy práva na přístup se budou lišit v závislosti na vyspělosti dítěte. Je pravděpodobné, že na základních školách bude přístup uplatňován většinou právními zástupci, zatímco na středních školách mohou mít přístup k údajům rovněž studenti.

d.4) Uchovávání a výmaz

Obecná zásada, podle níž by údaje neměly být uchovávány delší dobu, než je nezbytně nutné za účelem, pro něž byly shromážděny, je použitelná rovněž v této souvislosti. Je proto nutno pečlivě uvážit, které údaje ze školních spisů by měly být uchovávány kvůli vzdělávacím nebo profesním důvodům a které by měly být vymazány, například údaje o kárných řízeních a postizích.

2. Školní život

Otázky ochrany údajů se objevují v některých oblastech každodenního školního života.

Existují prostředky kontroly osazenstva školy, zejména žáků, jež mohou být obzvláště rušivé.

Tak tomu je zejména v případě shromažďování biometrických údajů, údajů z uzavřeného televizního okruhu a radiofrekvenčních identifikačních zařízení.

Přijetí těchto kontrolních prostředků by měla vždy předcházet důkladná diskuse mezi učiteli a rodiči (nebo jinými zástupci žáků) s přihlédnutím k udávaným účelům a přiměřenosti navrhaných prostředků.

a) Biometrické údaje – přístup do školy a jídelny

V průběhu let došlo k větší kontrole přístupu do škol. Tato kontrola přístupu může zahrnovat sběr biometrických údajů při vstupu, jako jsou otisky prstů, duhovka nebo tvar ruky. V určitých případech nemusí být tyto prostředky přiměřené danému cíli a mohou mít příliš rušivý účinek.

Na používání biometrických údajů by se měla každopádně vztahovat zásada proporcionality.

Důrazně se doporučuje, aby právní zástupci měli k dispozici jednoduché prostředky pro vznesení námítky vůči používání biometrických údajů jejich dětí. Pokud uplatní své právo na námítku, jejich dětem by měla být vydána karta či jiné prostředky přístupu do školních prostor.

b) Uzavřený televizní okruh (CCTV)

Objevuje se rostoucí tendence používat ve školách z bezpečnostních důvodů CCTV. Neexistuje žádné doporučené řešení platné pro všechny aspekty školního života a pro všechny části škol.

Ze schopnosti CCTV narušit osobní svobodu vyplývá, že instalace tohoto systému ve školách vyžaduje zvláštní pozornost. To znamená, že by tento systém měl být nainstalován pouze v případě potřeby, nejsou-li k dosažení stejného účelu dostupné jiné, méně rušivé prostředky.

Existují místa, kde má bezpečnost prvořadý význam, takže CCTV lze snáze odůvodnit, například u vchodů a východů ze škol a rovněž na jiných místech, na nichž se pohybují lidé – nejen osazenstvo školy, nýbrž rovněž osoby, které prostory školy navštěvují z různých důvodů.

Volba umístění kamer CCTV by měla být vždy podstatná, přiměřená a nepřesahující míru s ohledem na účely zpracování. V některých zemích se například považuje s ohledem na zásady ochrany údajů za přiměřené používání kamer CCTV mimo dobu vyučování.

Na druhou stranu je ve většině ostatních částí školy právo žáků (a rovněž učitelů a ostatních školských pracovníků) na soukromí a základní svoboda vyučování porovnávána s potřebou trvalého dohledu CCTV.

Tak je tomu zejména ve třídách, kde může kamerový dohled narušovat nejen svobodu učení a projevu studentů, nýbrž rovněž svobodu vyučování. Totéž platí pro oblasti pro trávení volného času, tělocvičny a šatny, kde může dohled narušovat právo na soukromí.

Tyto připomínky jsou založeny rovněž na právu na rozvoj osobnosti, jež mají všechny děti. Rozvíjení jejich představy o vlastní svobodě může být ohroženo, pokud od raného věku předpokládají, že je běžné být sledován systémem CCTV. To platí o to více, jsou-li k vzdálenému sledování dětí během doby vyučování používány webové kamery nebo podobné zařízení.

Je-li systém CCTV odůvodněný, musí být děti, ostatní osazenstvo školy a právní zástupci informováni o existenci dohledu, o správci a o účelu dohledu. Informace určené dětem by měly být úměrné jejich úrovni chápání.

Mimoto je třeba vzít v potaz, že je nutno přihlídnout nejen k zájmům žáků, nýbrž rovněž učitelů a ostatních školských pracovníků. V některých zemích již existují právní předpisy vztahující se na přijetí systému CCTV ke kontrole pracovníků¹.

Opodstatněnost a význam systému CCTV musí školské orgány pravidelně přezkoumávat, aby rozhodly, zda má být zachován, či nikoli. Právní zástupci dětí by měli být odpovídajícím způsobem informováni.

c) Zdravotní stav

Údaje o zdravotním stavu žáků jsou citlivými údaji. Z tohoto důvodu musí jejich zpracování důsledně dodržovat zásady článku 8 směrnice. Takovéto údaje by měli zpracovávat pouze lékaři nebo osoby, které se přímo „starají“ o žáky, například učitelé a ostatní zaměstnanci školy, kteří jsou vázáni povinností zachování profesního tajemství.

Zpracovávání údajů tohoto druhu závisí na souhlasu právních zástupců dětí nebo na životně důležitých zájmech spojených se školou či vzděláváním.

d) Internetové stránky škol

Rostoucí počet škol vytváří internetové stránky určené studentům/žákům a jejich rodinám a tyto internetové stránky se stávají hlavním nástrojem vnější komunikace. Školy by si měly být vědomy toho, že šíření osobních údajů odůvodňuje přísnější dodržování základních zásad ochrany údajů, zejména omezení údajů na minimum a přiměřenosti; mimoto se doporučuje, aby k zabezpečení osobních údajů byly zavedeny mechanismy omezeného přístupu (např. přihlášení do systému pomocí uživatelského jména a hesla).

(1) Viz rovněž WP 89 (stanovisko č. 4/2004 ze dne 11. února 2004).

e) Fotografie dětí

Školy jsou často v pokušení zveřejnit (v tisku nebo na internetu) fotografie svých žáků. Zveřejňování fotografií žáků školou na internetu je nutno věnovat zvláštní pozornost. Je vždy třeba posoudit druh fotografií, význam jejich vyvěšení a zamýšlený účel. Děti a jejich právní zástupci by měli být o zveřejnění informováni.

Pokud škola zamýšlí vyvěsit individuální fotografie dětí, jejichž totožnost lze snadno zjistit, je třeba si vyžádat předchozí souhlas rodičů či jiných právních zástupců (nebo dítěte, je-li již vyspělé).

V případě společných fotografií, zejména ze školních akcí, a vždy v souladu s vnitrostátními právními předpisy si školy nemusí vyžádat předchozí souhlas rodičů, pokud fotografie neumožňují určit snadno totožnost žáků. Nicméně i v těchto případech musí školy děti, rodiče a právní zástupce informovat o pořízení fotografií a o způsobu jejich použití.

To jim umožní vyslovit nesouhlas s objevením se na fotografii.

f) Žákovské karty

Za účelem kontroly přístupu a sledování nákupů: Mnoho škol využívá žákovské karty nejen ke kontrole přístupu do školy, nýbrž rovněž ke sledování nákupů dětí. Je sporné, zda je tento druhý účel zcela slučitelný se soukromím dítěte, zejména od určitého věku.

Každopádně by tyto dvě funkce měly být odděleny, jelikož druhá z nich může vyvolávat otázky narušení soukromí.

Za účelem lokalizace žáků¹²: Dalším kontrolním prostředkem používaným na některých školách (s kartou či bez ní) je lokalizace žáků pomocí radiofrekvenčních identifikačních zařízení. V tomto případě musí být doložena opodstatněnost tohoto systému s ohledem na zvláštní rizika, zejména v případě, jsou-li dostupné jiné způsoby kontroly.

g) Videotelefony ve školách

Školy mohou hrát rozhodující úlohu při stanovení preventivních opatření s ohledem na používání MMS, zvukových a obrazových nahrávek, jestliže zahrnují osobní údaje třetích osob, aniž by o tom byly subjekty údajů informovány. Školy by měly své studenty upozornit, že neomezený oběh obrazových nahrávek, zvukových nahrávek a digitálních snímků může vést k vážnému porušení práva subjektů údajů na soukromí a ochranu osobních údajů.

¹² Viz WP 115 (přijato dne 25. listopadu 2005) k zásadám týkajícím se lokalizace nezletilých osob.

3. Školní statistiky a jiné studie

Ve většině případů nejsou k získání statistických údajů osobní údaje potřebné (k tomu však může dojít ve výjimečných případech, jsou-li například vypracovávány statistické údaje o profesním začlenění).

Podle čl. 6 odst. 1 písm. e) směrnice nesmí statistické údaje umožňovat identifikaci subjektů údajů, ať už přímou, či nepřímou.

Často jsou prováděny studie, které používají různé osobní údaje žáků získané z více či méně podrobných dotazníků. Shromažďování těchto údajů by mělo být povoleno právními zástupci (zejména v případě citlivých údajů) a zástupci by měli být informováni o účelu a příjemcích studie.

Je-li možné vypracovat studie bez identifikace žáků, je nutno použít tento postup.

IV. Závěr

1. Právní předpisy

Toto stanovisko ukazuje, že ustanovení obsažená ve stávajícím právním rámci ve většině případů zajišťují účinnou ochranu údajů týkajících se dětí.

Předpokladem pro účinnou ochranu soukromí dětí však je, aby tato ustanovení byla uplatňována v souladu se zásadou zájmu dítěte. Při uplatňování je třeba vzít v úvahu zvláštní situaci nezletilých osob a jejich zástupců. Směrnice 95/46/ES a 2002/58/ES je nutno vykládat a používat odpovídajícím způsobem.

V případě protichůdných zájmů je možno hledat řešení tak, že směrnice jsou vykládány v souladu s obecnými zásadami Úmluvy OSN o právech dítěte, a to zásadou zájmu dítěte, a rovněž s odkazem na ostatní právní nástroje, které již byly zmíněny.

Členské státy se vybízejí, aby své právní předpisy přizpůsobily výše uvedenému výkladu přijetím nezbytných opatření. Rovněž jsou vítána doporučení či jiné vhodné nástroje na úrovni Společenství zabývající se touto záležitostí.

Jak bylo zmíněno výše, toto stanovisko obsahuje pouze obecné zásady soukromí a ochrany údajů, které jsou důležité pro údaje týkající se dětí a jejich uplatňování ve významné oblasti vzdělávání. Ostatní specifické oblasti by mohly odůvodňovat zvláštní studii provedenou touto pracovní skupinou v budoucnu.

2. Praxe

Toto stanovisko objasňuje obecné obavy a úvahy s ohledem na otázky ochrany údajů a soukromí v souvislosti s dětmi. Pracovní skupina zvolila oblast vzdělávání jako první krok k řešení této záležitosti vzhledem k významu vzdělávání ve společnosti. Jak lze vidět, přístup k ochraně soukromí dětí je založen na vzdělávání rodin, škol, orgánů pro ochranu údajů, skupin dětí a jiných osob ohledně významu ochrany údajů a soukromí a důsledků sdělování osobních údajů, není-li to nezbytné.

Pokud naše společnost usiluje o skutečnou kulturu ochrany údajů konkrétně a o ochranu soukromí obecně, je nutno začít u dětí, nejen coby skupiny, která potřebuje ochranu, nebo jakožto subjektů práv, jež je nutno chránit, nýbrž rovněž proto, že by si měly být vědomy svých povinností respektovat osobní údaje ostatních osob.

V zájmu dosažení tohoto cíle musí hrát hlavní úlohu škola.

Děti a žáci by měli být vychováváni tak, aby se stali nezávislými občany informační společnosti. Za tímto účelem je rozhodující, aby se od raného věku dovídali o významu soukromí a ochrany údajů. Tyto pojmy jim později umožní přijímat vědomá rozhodnutí, pokud jde o to, jaké údaje chtějí sdělit, komu a za jakých podmínek. Ochrana údajů by měla být systematicky začleněna do učebních plánů s přihlédnutím k věku žáků a povaze vyučovaných předmětů.

Nikdy by nemělo dojít k tomu, aby děti z bezpečnostních důvodů čelily nadměrnému dohledu, který by omezil jejich samostatnost. V tomto kontextu je nutno usilovat o rovnováhu mezi ochranou intimity a soukromí dětí a jejich bezpečností.

Zákonodárci, političtí vůdci a vzdělávací organizace by ve svých příslušných oblastech působnosti měli přijmout účinná opatření k řešení těchto otázek.

Jak bylo uváděno v celém tomto dokumentu, při ochraně údajů týkajících se dětí jsou rozhodujícími nástroji vzdělávání a odpovědnost. K dosažení lepší ochrany osobních údajů nezletilých osob je zásadní, aby osoby, které se přímo podílejí na vzdělávání dětí, předem absolvovaly obsáhlý výcvik týkající se zásad ochrany údajů.

Orgány pro ochranu údajů mají čtverou úlohu: vzdělávat a informovat, zejména děti a orgány odpovědné za blaho mladých lidí; ovlivňovat tvůrce politiky tak, aby vydávali správná rozhodnutí, co se týká dětí a soukromí; informovat správce o jejich povinnostech a využívat své pravomoci vůči osobám, které nedodržují právní předpisy či kodexy chování nebo osvědčené postupy v této oblasti.

Účinnou strategií v této souvislosti může být vypracování dohod mezi orgány pro ochranu údajů, ministerstvy školství a ostatními odpovědnými subjekty, jež vymezují jednoznačné a praktické podmínky vzájemné spolupráce v této oblasti k posílení povědomí o tom, že ochrana údajů je základním právem.

Děti by měly být informovány zejména o tom, že ony samy musí být prvními ochránci svých osobních údajů. Na základě tohoto *kritéria* je nutno zavést postupnou účast dětí na ochraně jejich osobních údajů (od konzultací po rozhodování). To je oblast, kde lze prokázat účinnost posíleného postavení.

V Bruselu dne 11. února 2009

Za pracovní skupinu
předseda
Alex TÜRK